

Soluționarea acțiunii civile în cazul infracțiunii de tulburare de posesie

Lect.univ.dr. Vali Ileana-Niță*

Le fait de l'inculpé qui ne réunit pas les éléments constitutifs de l'infraction de trouble de possession mais qui cause à la partie lésée un préjudice matériel, bien qu'il ne soit pas accompli avec culpabilité dans le sens de la loi pénale, a le caractère d'un fait illicite de la perspective de la loi civile. En ce qui concerne la résolution de l'action civile, conformément à l'art. 346 C.proc.pén., l'instance pénale a quatre possibilités : admettre l'action civile, rejeter l'action civile comme mal-fondée, ne pas accorder des dommages civils et laisser l'action civile irrésolue.

În cazurile în care faptele ilicite cauzatoare de prejudicii întrunesc elementele constitutive ale unei infracțiuni, va exista pe lângă răspunderea civilă delictuală și răspunderea penală. Răspunderea civilă delictuală acționează atunci când printr-o faptă ilicită a unei persoane se cauzează un prejudiciu. Răspunderea penală se va angaja indiferent dacă s-a produs sau nu un prejudiciu, atunci când fapta ilicită este prevăzută de legea penală (art. 17 C.pen.). Fiecare din aceste tipuri de răspundere își păstrează autonomia, aplicându-li-se regulile de procedură prevăzute de legea procesuală civilă, respectiv legea penală, astfel că vor exista și două acțiuni în justiție autonome: acțiunea civilă și acțiunea penală¹.

Acțiunea civilă este definită ca fiind mijlocul legal cel mai important de protejare prin constrângere judiciară a drepturilor civile încălcate sau a intereselor ocrotite de lege. Pe calea acțiunii civile un subiect de drept (persoană fizică sau juridică) cere organului de jurisdicție fie recunoașterea unui drept subiectiv preexistent ori constituirea unei situații juridice noi, fie încetarea piedicilor puse în exercitarea dreptului său de către o altă persoană sau la plata unei despăgubiri atunci când instituirea și executarea unor asemenea obligații este necesară în vederea realizării dreptului respectiv². Cu privire la acțiunea civilă formulată de către partea civilă pentru angajarea răspunderii civile a inculpatului, trebuie întrunite cumulativ cele patru condiții ale răspunderii civile delictuale, respectiv existența unui prejudiciu, a unei fapte ilicite, a raportului de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu, precum și existența vinovăției inculpatului.

Ca acțiune judiciară, acțiunea civilă este în esență o instituție de drept civil, ea devenind o instituție de drept procesual penal în măsura în care este exercitată în cadrul unui proces penal³. Acțiunea civilă în procesul penal are același izvor ca și acțiunea penală, și anume infracțiunea săvârșită. În raport cu această trăsătură, acțiunea civilă în procesul penal nu poate avea ca obiect decât repararea prejudiciilor cauzate prin infracțiune⁴. Potrivit art. 220 C.pen., constituie infracțiunea de tulburare de posesie "ocuparea în întregime sau în parte, fără drept a unui imobil aflat în posesia altuia, fără consimțământul acestuia sau fără

* Autoarea este cadru didactic la Facultatea de Drept și Științe Administrative a Universității din Craiova și procuror la Parchetul de pe lângă Judecătoria Craiova

¹ I. Adam, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All Beck, București, 2004, p. 235.

² M. Costin, I. Leș, M. Minea, D. Radu, *Dicționar de drept procesual civil*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 15.

³ V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală* vol. I, Ed. Academiei, București, 1975, p. 74.

⁴ I. Neagu, *Tratat de procedură penală*, Ed. Pro, București, 1997, p. 187.

aprobare prealabilă primită în condițiile legii, ori refuzul de a elibera imobilul astfel ocupat.” Prin această reglementare legiuitorul a urmărit ocrotirea posesiei bunurilor imobile ca stare de fapt, considerând că fără o astfel de ocrotire posesia acestor bunuri ar fi expusă unor grave atingeri, periclitându-se relațiile patrimoniale legate de această stare de fapt⁵.

În principiu, fapta inculpatului care nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de tulburare de posesie dar care cauzează părții vătămate un prejudiciu material, deși nu este săvârșită cu vinovăție în sensul legii penale, are caracterul unei fapte ilicite din perspectiva legii civile, întrucât prevederile art. 480 C.civ., care ocrotesc proprietatea au fost astfel încălcate. Exercițarea de către subiectul pasiv al infracțiunii de tulburare de posesie a unei posesii asupra imobilului reprezintă situația premisă a faptei incriminate de dispozițiile art. 220 C.pen⁶. În consecință, pentru întrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii de tulburare de posesie, este necesară dovedirea posesiei persoanei vătămate asupra imobilului în litigiu, cu precizarea că prin noțiunea de “posesie” folosită de legea penală se înțelege stăpânirea de fapt a imobilului. Dacă situația premisă a infracțiunii prevăzută de art. 220 C.pen., respectiv posesia părții vătămate asupra imobilului în litigiu nu există, și deci nu se poate reține săvârșirea vreunei fapte ilicite în sarcina inculpatului și în consecință nici existența vreunui prejudiciu suferit de partea de partea vătămată ca urmare a faptei acestuia, acțiunea civilă va fi respinsă ca întemeiată, nefiind îndeplinite condițiile prevăzute de art. 14 C.pr.pen. cu referire la art. 998-999 C.civ., privind răspunderea civilă delictuală⁷.

Pentru existența infracțiunii de tulburare de posesie este necesar ca ocuparea, în totalitate sau în parte, a unui imobil aflat în posesia altuia să se realizeze fără drept. Această cerință a laturii obiective implică absența, la momentul săvârșirii faptei, a unui titlu legitim al făptuitorului, care să-l îndreptățească la ocuparea imobilului.

În cazul în care, la data dobândirii posesiei terenului, aceasta s-a făcut în baza unor acte legale, iar ulterior actele au fost anulate, dreptul de proprietate fiind reconstituit în favoarea altei persoane, necedarea terenului de către posesorul de fapt nu constituie infracțiune⁸. De asemenea, în cazul în care acțiunea inculpatului de ocupare a subsolului imobilului a avut la bază un titlu legitim al acestuia, reprezentat de titlul său de proprietate exclusivă asupra spațiului, așa cum rezultă din contractul de vânzare-cumpărare, nu este îndeplinită una din laturile obiective ale infracțiunii de tulburare de posesie, respectiv cea a ocupării fără drept și, pe cale de consecință nici atitudinea subiectivă a inculpatului ce caracterizează intenția, forma de vinovăție specifică acestei infracțiuni. În această situație, sub aspectul laturii civile, în raport de dispozițiile art. 998-999 C.civ., instanța a apreciat că nu sunt întrunite condițiile civil-delictuale. Fapta inculpatului de a-și exercita prerogativele dreptului de proprietate asupra spațiului de la subsolul imobilului nu are caracter ilicit, în condițiile în care acțiunile sale au avut la bază un titlu legitim, care îl îndreptățește la o asemenea conduită. În absența caracterului infracțional al faptei, instanța a apreciat neîntemeiată

⁵ V. Dongoroz și alții, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială* vol. III, Ed. Academiei Române, București, 2002, p. 533.

⁶ Ghe. Nistoreanu, Al. Boroș, *Drept penal. Partea specială*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 232.

⁷ Jud. Sect. 1 București, s. pen. nr. 1127/11.06.2004 în *Tulburarea de posesie. Practică judiciară*, de G. Tudor, Ed. Hamangiu, București, 2006, p. 60-61: Chiar dacă inculpații ocupă fără drept o parte din terenul pe care îl folosesc, fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 220 C.pen., nefiind îndeplinită cerința esențială ca acest teren să se fi aflat în posesia persoanei vătămate. Întrucât nu a fost dovedită existența și întinderea eventualului prejudiciu suferit de partea vătămată, acțiunea civilă nu poate fi admisă.

⁸ Î.C.C.J., Secția penală, decizia nr.2650 din 24 mai 2002

cererea părților civile de obligare a inculpatului la permiterea accesului în boxă, o asemenea măsură putând fi dispusă numai în cazul în care schimbarea survenită în situația de fapt este urmarea vădită a infracțiunii⁹.

În ceea ce privește cererea părții civile de acordare a daunelor materiale și morale aceasta a fost respinsă întrucât în absența caracterului ilicit al faptei, acestea nu îi sunt imputabile inculpatului. Fiind o infracțiune contra patrimoniului, infracțiunea de tulburare de posesie nu este susceptibilă, pe latură civilă, de daune morale și nici de daune materiale dacă nu sunt dovedite în nici un fel de partea civilă și nici măcar cuantificate. Fapta inculpatului de a construi și amenaja o anexă cu destinația de locuință pe o parte din terenul părții vătămate, având acordul acesteia, în sensul ca anexa să fie folosită drept locuință, nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de tulburare de posesie, întrucât existând acordul părții vătămate, nu s-a produs o ocupare fără drept, în sensul art. 220 C.pen., lipsind astfel condiția esențială atașată elementului material al laturii obiective al infracțiunii.

În aceste condiții, nefiind întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de tulburare de posesie, întrucât a existat acordul părții vătămate, acțiunea civilă se respinge deoarece fapta inculpatului nu are caracterul unei fapte ilicite în sensul art. 998-999 C.civ.¹⁰

În situația în care la data efectuării modificărilor la boxa apartamentului său, inculpatul nu a urmărit, prevăzut sau acceptat în sensul art. 19 C.pen., să ocupe fără drept boxa părții vătămate, ci a apreciat că are drepturi proprii asupra acestui spațiu, fiindu-i prezentat atunci când a cumpărat locuința ca aparținând apartamentului ce făcea obiectul vânzării, fapta inculpatului nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de tulburare de posesie prevăzută de art. 220 C.pen., întrucât lipsește atât situația premisă a infracțiunii, respectiv posesia exercitată de partea vătămată asupra imobilului ce face obiectul infracțiunii, cât și intenția inculpatului.

Buna credință a inculpatului rezultă și din împrejurarea că nu a ascuns autorităților efectuarea lucrării, ci dimpotrivă a prezentat primăriei, pentru obținerea certificatului de urbanism, situația de fapt constând în aceea că are două spații la subsol¹¹. Fapta culpabilă a inculpatului, care a cauzat părții vătămate un prejudiciu material constând în îngrădirea folosinței imobilului, are caracterul unei fapte ilicite din perspectiva legii civile. Fapta inculpatului a fost realizată din culpă deoarece folosind criteriul obiectiv al culpei, având ca tip de referință "omul normal, avizat, prudent", astfel cum este întâlnit în doctrina civilă¹², inculpatul putea și trebuia să prevadă situația juridică reală a boxei.

Sub aspectul laturii civile, întrucât răspunderea civilă delictuală, spre deosebire de cea penală, este angajată și pentru cea mai ușoară culpă, ca formă de vinovăție, în conformitate cu art. 999 C.civ. și având în vedere și dispozițiile art. 346 alin. 2 C.pr.pen, raportat la art. 14 alin. 3 lit. a teza a II-a C.pr.pen., inculpatul este obligat să procedeze la restabilirea situației anterioare săvârșirii faptei.

Conform art. 14 alin. 3 lit. a C. procedură penală, repararea acestor pagube se face în natură, prin restabilirea situației anterioare săvârșirii faptei ilicite, în sensul obligării inculpatului la desființarea lucrărilor de construcție și amenajare prin care a limitat părții vătămate liniștita posesie și folosință a imobilului.

⁹ Jud. Sect. 1 București, s. pen. nr. 154/28.01.2004 în *Tulburarea de posesie. Practică judiciară*, de G. Tudor, Ed Hamangiu, București, 2006, p. 77-82.

¹⁰ Jud. Sect. 1 București, s. pen. nr. 688/11.03.2005 în *Tulburarea de posesie. Practică judiciară*, de G. Tudor, Ed Hamangiu, București, 2006, p. 75-77.

¹¹ Jud. Sect. 1 București, s. pen. nr. 1697/17.06.2005 în *Tulburarea de posesie. Practică judiciară*, de G. Tudor, Ed Hamangiu, București, 2006, p. 66-67.

¹² C. Stătescu, C. Bărsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All, București, 1996, p. 181.

În situația în care s-a dispus achitarea inculpatului pentru săvârșirea infracțiunii prevăzută de art. 220 C.pen., întrucât fapta sa de a ocupa imobilul în litigiu cu acordul posesorului anterior – chiar dacă acesta exercitase doar o stăpânire de fapt, fără să fie și titularul dreptului de proprietate sau cel puțin al unui drept de folosință cu privire la locuință – nu are caracter penal, acțiunea civilă trebuie să rămână nesoluționată¹³.

Conform art. 20 alin. 1 C.pr.pen., părții civile îi rămâne deschisă posibilitatea formulării în fața instanței civile a unei cereri în revendicare sau, unei cereri în evacuare împotriva inculpatului și a celorlalte persoane care locuiesc împreună cu acesta, pentru a redobânda atributul folosinței cu privire la locuința ocupată. De asemenea, pe calea unei acțiuni în pretenții, partea civilă va putea solicita și obligarea inculpatului la plata cotelor restante la cheltuielile comune, precum și la plata facturilor la energie electrică emise pe perioada ocupării efective a spațiului locativ de către inculpat.

Teza a II-a alin. 1 prevede o nouă modalitate de săvârșire a faptei, și anume refuzul de a elibera imobilul ocupat în condițiile enumerate în teza I. Refuzul, expres sau tacit, urmează unei cereri de eliberare formulată de posesor sau de un împuternicit al acestuia față de făptuitor.

Există situații în care posesorul să fi consimțit la ocuparea imobilului pentru o anumită perioadă de timp, sau aprobarea dată să fie pentru o perioadă determinată. Într-un asemenea caz se pune problema dacă refuzul ocupantului de a elibera imobilul la expirarea perioadei respective constituie infracțiunea de tulburare de posesie¹⁴. Întrucât săvârșirea infracțiunii prin refuzul de eliberare are ca situație premisă ocuparea imobilului fără drept și fără consimțământul posesorului sau aprobarea prealabilă primită în condițiile legii, fapta săvârșită nu este de natură civilă, fiind vorba de săvârșirea infracțiunii în prima modalitate, deoarece refuzul de a elibera imobilul după trecerea intervalului de timp în care ocuparea fusese încuviințată de posesor sau de lege echivalează cu o ocupare fără drept.

Instanța va lăsa nesoluționată latura civilă și în cazul achitării inculpatului în baza art. 11 pct. 2 lit. a raportat la art. 10 lit. b C.pr.pen., întrucât refuzul inculpatului de a elibera apartamentul ocupat în mod pașnic în urmă cu mai mulți ani, ca urmare a decesului părinților săi adoptivi, care locuiseră în timpul vieții în acest apartament, cu privire la care se pretinde existența unui drept de coproprietate, nu reprezintă o faptă prevăzută de legea penală, litigiul între părți având o natură exclusiv civilă¹⁵. Astfel, elementele constitutive ale infracțiunii de tulburare de posesie nu sunt îndeplinite, întrucât prin art. 220 C.pen., se incriminează “ocuparea fără drept a unui imobil aflat în posesia altuia”, ceea ce presupune scoaterea efectivă a părții vătămate din stăpânirea materială exercitată asupra aceluși imobil. Pe cale de consecință, în conformitate cu dispozițiile art. 20 alin. 1 C.pr.pen., partea civilă își va putea valorifica pretențiile în fața instanței civile în chiar litigiul deja existent între părți sau în cadrul unui litigiu distinct.

Nu constituie faptă prevăzută de legea penală nici refuzul inculpatului de a părăsi apartamentul ocupat în lipsa unui titlu locativ, dar în mod pașnic, în urmă cu aproximativ 10 ani, fiind în mod evident o faptă ilicită de natură exclusiv civilă. Nici în această situație nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de tulburare de posesie, întrucât această infracțiune nu incriminează refuzul de a elibera un imobil ocupat cu acordul fostului

¹³ Jud. Sect. 5 București, s. pen. nr. 1642/28.06.2002 în *Tulburarea de posesie. Practică judiciară*, de G. Tudor, Ed Hamangiu, București, 2006, p. 21-23.

¹⁴Fl. Cotoi, *Noua reglementare a infracțiunii de tulburare de posesie și aspectele ei procesuale*, în *Dreptul nr. 1/2007*, p. 78.

¹⁵ Jud. Sect. 5 București, s. pen. nr. 261/24.01.2003 în *Tulburarea de posesie. Practică judiciară*, de G. Tudor, Ed Hamangiu, București, 2006, p. 38-40.

chiriaș, la solicitarea actualului titular al dreptului locativ¹⁶. Având în vedere astfel temeiul achitării, instanța a lăsat nesoluționată acțiunea civilă, în baza art. 346 alin. 4 C.pr.pen.

Prin urmare, în baza art. 20 alin. 1 C.pr.pen., partea civilă va putea solicita în fața instanței civile evacuarea inculpatului pe calea dreptului comun, litigiu în cadrul căruia inculpatul va putea, la rândul său, să-și valorifice pe calea unei cereri reconvenționale apărările referitoare la îmbunătățirile aduse imobilului și eventual va putea invoca dreptul de retenție.

---

¹⁶ Jud. Sect. 5 București, s. pen. nr. 249/25.01.2002 în *Tulburarea de posesie. Practică judiciară*, de G. Tudor, Ed Hamangiu, București, 2006, p. 40-42.